

KAFDAĞI

Cilt3, Sayı:1, Haziran 2018,1-18

Gönderim Tarihi: 09.03.2018

Kabul Tarihi:18.05.2018

AZERBAYCAN'DAN İĞDIR'A NEVRUZ GELENEKLERİ

The Newroz Festival Traditions From Azerbaijan To İğdir

Arslantürk AKYILDIZ

Öğretim görevlisi, İğdir üniversitesi

a.arslanturk76@gmail.com

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

Nev (yeni) ve ruz (gün) kelimelerinin birleşmesinden oluşan ve "Yeni Gün" anlamını taşıyan Nevruz, kuzey yarımkürede yaygın olarak, büyük bir coşku ile kutlanmaktadır. Gece ile gündüzün eşitlendiği 21 Mart'ta güneş, kuzey yarımküreye yönelir. 21 Mart ile birlikte havalar ısınmaya, karlar erimeye, ağaçlar çiçeklenmeye, toprak yeşermeye, göçmen kuşlar yuvalarına dönmeye başlar. Bu nedenle 21 Mart bütün varlıklar için uyanış, diriliş ve yaradılış günü olarak kabul edilerek, Nevruz/Yeniğün Bayramı adıyla kutlanır. Türk topluluklarından Azeri, Kazak, Kırgız, Türkmen, Özbek, Tatar, Uygur Türkleri, Anadolu Türkleri ve Balkan Türkleri Nevruz geleneğini canlı olarak günümüze kadar yaşatmışlardır. Sivas hakimi Kadı Burhaneddin Ahmed, Safevi Türkmen Devletinin kurucusu Şah İsmail (Hatai), bazı Osmanlı Padişahları, Fuzulî, Nefî, Nedim, büyük Azerbaycanlı şair Şehriyar'ın ve büyük Türkmen şairi Mahdumkulu'nun Nevruz ile ilgili birbirinden güzel şiirlerini ve yazılarını görmekteyiz. Ancak çeşitli sebeplerden ötürü Anadolu coğrafyasında, Nevruz Bayramı etkinlikleri zaman içinde birçok ritüellerini kaybetmeye başlamış, bazı yörelerde de tamimiyle unutulmaya yüz tutmuştur. Anadolu'da Nevruz geleneklerinin en canlı olarak yaşandığı yer İğdir olarak kabul edilmektedir. Bunda Azerbaycan ile olan yakın kültürel dokunun büyük etkisi olduğu kuşku götürmez bir gerçektir. İğdir yöresinin demografik yapısı içerisinde Azerbaycan Türkleri çok önemli bir yer tutmaktadır. Bundan dolayı İğdir yöresinin kültürel hayatında Azerbaycan Türkleri çok etkindir. Azerbaycan olarak bilinen bölgeden, İğdir'a çeşitli sebeplerden dolayı devamlı göç olmuştur. Bu göçlerin de etkisi ile Azerbaycan'ın kültürel hayatının birçok özelliğini İğdir yöresinde bulmak mümkündür. Bunlardan en önemlilerinden birisi Nevruz ile ilgili geleneklerdir. Bu yüzden "Nevruz Bayramı" etkinlikleri, Azerbaycan coğrafyası ile ve İğdir'da büyük benzerlikler göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Nevruz Bayramı, Azerbaycan, İğdir, Türk Kültürü

Abstract

Newroz consisting of two words "new" and "day" means "New Day" and it is celebrated in north hemisphere of the world enthusiastically. The sun turns to the north on the 21st of March in vernal equinox. With Newroz, the weather warms, the snow melts, the trees come into flower, the soil comes alive and migratory birds began to turn back their home. For that reason, Newroz is accepted as the day of awakening of the nature, revival and

creation for all living creatures. So it is celebrated as Newroz / New Day. Turkic peoples, Azerbaijanis, Kazakhs, Kyrgyz, Turkmen, Uzbeks, Tatars, Uighurs, Turkish People and Balkan Turks keep the Newroz tradition enthusiastically until today. Sivas Muslim Judge Burhaneddin Ahmed, Shah İsmail the founder of Safavid Empire, some Ottoman Sultans, Fuzuli, Nefti, Nedim, Azerbaijani Poet Şehriyar and Turkmen Poet Mahdumkulu write nice poems and prose on Newroz. However, because of some reasons, the Newroz Festival in Anatolia loses its some rituals in the course of time, moreover, it has been forgotten wholly. In Anatolia, Iğdır is accepted as the most celebrated city keeping the Newroz tradition. Because we cannot deny the effect of cultural affinity between Azerbaijan and Iğdır. Azerbaijan Turks play significant role in demographic structure of the region. For that reason, they are active in cultural life of the city. Because of some reasons, people have always been emigrating from Azerbaijan to Iğdır. With the effects of these emigrations, we can see the characteristics of Azerbaijan cultural life in Iğdır. Newroz is one of the most important traditions. Thus, the Newroz Festival activities share many similarities between Azerbaijan and Iğdır.

Keywords: *Newroz Festival, Azerbaijan, Iğdır, Turkish Culture*

1. GİRİŞ

Dünyamızın Kuzey yarım küresinin geniş bir coğrafyasını kaplayan alanda, “yeniden doğuş”, “baharın yeniden gelmesi”, “diriliş” gibi kavramları içine alan ritüellerle kutlanan Nevruz etkinlikleri, Dünya kültür mirası içerisinde mühim bir yer teşkil eder. Nevruz Bayramı, Orta Asya, Anadolu, Azerbaycan, Irak, Hindistan, İran, Çin bölgesine kadar çok geniş bir alanda, çok eski tarihlerden beridir kutlana gelen önemli bir bayram olarak kabul edilmektedir.

Nevruz kelimesi , Farsça nev (yeni) ve ruz (gün) sözcüklerinin birleşmesinden meydana gelmiş olup, “yeni gün” anlamına da gelmektedir. Nevruz, eski Türklerin 12 hayvanlı takvim ile İranlıların kabul ettikleri takvimde yılın ilk günüdür. Güneşin koç burcuna girdiği, ilkbaharın başlangıcı sayılan bu gün, (Artun,Türk Halk Kültüründe Nevruz, <https://media.turuz.com/.../0551-2->) Miladi 21 Mart’a ve Rumi 9 Marta rastlamaktadır (Güzel, 1996, s.167). Bilhassa Türk toplulukları içerisinde Nevruz çeşitli isimlerle anılmaktadır. “Yeni Kün”, “Yeni Gün”, “Yengi Kün”, “Yeni Yıl”, “Çağan”, “Navrız”, “Ergenekon Bayramı” gibi isimler, bunlardan birkaç tanesidir (Güzel, 1996, s. 179).

Yüzyıllardır süregelen bu gelenekler, Türk coğrafyasında önemli bir yer teşkil etmekte, Çok eskiden beri bilinmekte ve törenlerle kutlanmaktadır. Türklerde, Nevruz hakkında ki önemli rivayet, bugünün bir kurtuluş günü olarak kabul edilmesidir. Yani Ergenekon'dan çıkıştır. İşte bu nedenle bugün, yeni yılın başlangıcı olarak kabul edilmiş ve günümüze kadar kutlana gelmiştir. Türk topluluklarından Azeri, Kazak, Kırgız, Türkmen, Özbek, Tatar, Uygur , Anadolu ve Balkan Türkleri, Nevruz geleneğini, bütün varyantları ile canlı olarak günümüze kadar yaşatmışlardır.

Nevruza dini atıflarında yapıldığına şahit oluyoruz. Mesele; Bu gün Hz. Âdemin dünyaya geldiği, Hz. Yunusun balığın karnından çıktığı, Hz. Alinin doğum günü ve aynı zamanda hilafetinin ilan edildiği gün olduğu, Hz. Ali ile Hz. Fatma'nın evlendiği gün olduğu .. gibi yaygın inançları da görmekteyiz (Genç, 1995, s. 22).

Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig'den, Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ı Lügat-i Türkî'sine, Bîrûnî'ye, Nizâmü'l Mülk'ün Siyasetname'sinden Melikşah'ın takvimine kadar, (Mustafayev, 2013, s. 61). Akkoyunlu Uzun Hasan Bey'in kanunlarına kadar gelen bir çizgide, Nevruz ile ilgili kayıtlara rastlamaktayız. Diğer taraftan Sivas hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed, Safevi Türkmen Devletinin kurucusu Şah İsmail (Hataî), bazı Osmanlı Padişahları, Fuzulî, Nefî, Nedim, büyük Azerbaycanlı şair Şehriyar'ın ve büyük Türkmen şairi Mahdumkulu'nun Nevruz ile ilgili birbirinden güzel şiirlerini ve yazılarını görmekteyiz.

Nevruz, değişik kültür çevreleri ile çeşitli etnik gruplarda, farklı bir muhtevaya ve anlama sahip olmuştur. Kültürler arasındaki iletişim sonucunda, çeşitli bölgelere girmiş ve benimsenmiştir. Eldeki tarihi kaynaklardan hareketle, en eski Türk adetlerinden, bayramlarından biri olduğu kesinleşmiştir. Yeni yılın başlangıcı, yenilik, coşku, canlanma gibi niteliklerin hiç değişmeden günümüze kadar yaşadığı, uçsuz bucaksız coğrafyalarda görülmektedir.

Geniş Türk coğrafyasında kutlana gelen Nevruz etkinlik içerisinde, Azerbaycan ve İğdir, ritüel birliği açısından çok önemli benzerlikler göstermektedir. Bunun en önemli sebepleri, coğrafi yakınlığın yanında, İğdir yöresinde yaşayan ahalinin büyük bir kısmı, Azerbaycan coğrafyasından yıllar içerisinde, çeşitli sebeplerden ötürü göç ederek gelmeleridir. Bu durum, haliyle kültürel benzerliklerin çok yoğun olarak yaşanmasını ortaya çıkarmıştır.

Ancak, bazen de azda olsa farklılıklara rastlamak mümkündür. Mesela, Ordubat yöresi Nevruz Bayramı ritüelleri içerisinde, önemli bir yer teşkil eden "Han Bezeme" (Hüseyinoğlu, 2000, s. 167). İğdir yöresinde pek uygulanmaz. Azerbaycan Türkleri ile, diğer Türk toplulukları arasındaki en önemli kültürel bağ olan Nevruz geleneklerini unutturmak maksadı ile Sovyetler Birliği döneminde, Azerbaycan'da Nevruz etkinlikleri uzun bir süre yasaklanmıştır. Tüm baskılara rağmen Nahcivan'ın Ordubat bölgesi, bu gelenekleri devam etmekte direnmiştir (Hüseyinoğlu, 2000, s. 166). Sovyetler Birliğinin 1992 yılında yıkılması sonucu, Azerbaycan'ın yeniden bağımsızlığa kavuşması ile Nevruz Bayramı diğer Türk coğrafyalarında olduğu gibi, burada da bütün canlılığı ile yeniden kutlanmaya başlanmıştır.

Iğdır'da yaşayan Türkler, diğer Türk bölgelerindeki gibi, Nevruz bayramına çok önem vermekte ve bir ay öncesinden hazırlıklara başlamaktadırlar. Çocuğu, genci, yaşlısı ile, halkın katılımıyla gerçekleştirilen Nevruz hazırlıkları, tüm gelenek ve renkleri ile yaşatılmaktadır.

Nevruz Bayramını karşılama ve kutlama etkinlikleri, Kış aylarının en soğuk günlerini içine alan ,” Büyük Çille (40gün) ve Küçük Çille (20 gün)” nin bitimiyle başlayarak, bayram gününe kadar sürer (*Azerbaycan Xalq Bayramı NOVRUZ*, 2011, s. 39).

Yaklaşık bir ay süren Nevruz hazırlıklarında adeta bir temizlik, onarım, yenileme seferberliği yaşanır.. Evler badana – boya yapılır, halılar, kilimler yıkanır. Geçmiş yılın bütün kiri, tozu temizlenir (*Azerbaycan Xalq Bayramı NOVRUZ* , 2011, s. 80).

Bu temizliğe Azerbaycan bölgesinde “Toz Töktü” de denilmektedir (İbrahimpur^{2000, s. 169}). Bununla, geçmiş yıldan kalan bütün ağırlıkların , kötülüklerin, hastalıkların, sıkıntıların temizleneceğine inanılmaktadır.. Bu aynı zamanda bir ruhsal temizlenmenin de adıdır.. Kötü olan her şey geride bırakılır , yeni yıla daha temiz, duru ve yeni umutlarla girmenin adıdır Nevruz..

Nevruzun yaklaşması ile bağlar, bahçeler, ahırlar, evler özenle elden geçirilir, bütün eksiklikler giderilmeye çalışılır. Varsa geçmiş yıldan kalan, kullanılmayacak olan ot, saman, çöp gibi atıklar bir araya toplanır (Gültekin, 2000, s. 134). Bunlar, Nevruz günü Tongal adı verilen ateşle yakılacaktır. Böylece geçen yılın bütün kötülüklerinin, sıkıntılarının, uğursuzluklarının bu ateşle yok olacağına inanılmaktadır.

Nevruza yaklaşırken bağ, bahçe, ev temizliğiyle ilgili hazırlıklar yapıldığı gibi hayvanlarla ilgili de birtakım hazırlıklar yapılmaktadır. Nevruzda erkek mandaların vücudu tamamen tıraş edilir, sonra sıcak ve sabunlu suyla yıkanır. Eğer alında beyazlık varsa oraya da renkli boyalar sürülür. Hayvanların sırt ve kalça kısımları kırmızı, yeşil, mavi pamuk boya larıyla boyanır.

Ahırda bulunan At, Koç başta olmak üzere diğer hayvanlarında bakımları kış boyu ihmal edilmemesine rağmen, Nevruz hazırlıkları içerisinde bunlar bir daha elden geçirilir. Bilhassa At, Manda ve Koçların, Nevruz etkinlikleri içerisinde önemli bir yeri olan yarıştırmaya veya dövüştürmeye hazırlanmaları da çok önemlidir (*Azerbaycan Xalq Bayramı NOVRUZ* , 2011, s. 142). Bayramların en önemli eğlencelerinden birisi olan bu etkinlikler, bilhassa köylerde çok önemsenmektedir. Nevruzda bütün hayvanlar dışarı salınır. Kimi insanlar, hayvanlarına nazar değmesin diye

alınlarına iple muska veya boncuk asarlar. Kötü bakışları ve nazarı önlemek için Üzerlik otu yakarlar.

Nevruz Bayramı öncesindeki dört Çarşamba oldukça önemlidir. Bu çarşambaların her birinin ayrı bir adı vardır. Son Salı gününü Çarşambaya bağlayan gece (21 Marttan bir önceki Salı) itibaren kutlamalar doruğa çıkar. Artık bayramın habercisi olan günler bitmiş ve bayram gelmiştir. O güne , “Ahr Çarşamba”, “Tek Çarşamba” da denilmektedir (Kobotarian, www.academia.edu/...).

Ahr Çarşamba, yani son Çarşamba günü, bayram gününden önceki haftalar da Nevruz etkinlikleri içerisinde önemli yere sahiptirler. Bunlar adeta bayramın hazırlıklarının yapıldığı, hazırlık günleridir. Bu haftalarında, Salı günleri ve çarşambaya bağlayan geceler de kendilerine özgü çeşitli etkinliklerle öne çıkmaktadırlar. Bunları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.

1. *Su Çarşambası*
2. *Od (Ateş) Çarşambası*
3. *Yel (Rüzgar) Çarşambası*
4. *Toprak Çarşambası*

1. SU ÇARŞAMBASI:

“Ezel Çarşamba”, “Evvel Çarşamba”, “Güzel Çarşamba” “Gül Çarşamba” adlarıyla

da bilinir. Yeni yılın gelmesi ile birlikte önce su tazelenir ve içindeki kirlerden, kötülüklerden arındığına inanıldığı için, su çarşambası da insanlar, gün doğmadan önce suyun yanına gider, taze sudan ellerini yüzlerini yıkarlar. Birbirlerinin üzerine su serpererek, suyun üzerinden atarlar.

Su üzerinden atarken, “Ağırlığım-uğurluğum suyu Azarım bezarım suya” şeklinde tekerlemeyi yüksek sesle söylerler. Bu ilk suyun önemine o kadar inanılır ki, vücuttaki yaraların üzerine serpilir, böylece yaralı olan bölgenin iyileşeceğine inanılmaktadır (*Azerbaycan Xalq Bayramı NOVRUZ*, 2011, s. 44).

Nevruz törenlerinin yapılması sırasında, su çok önemli bir yer tutar. Evin ve bahçenin her tarafı sulanır, mümkün mertebe evdeki her şey yıkanır. Genelde o gece banyo yapmakta önemli addedilmektedir. Bayram günü sabaha karşı , tan vakti, ev halkı kalkarak çay, nehir gibi akar suların kenarlarına giderek, üstünden geçilmeye çalışılır. Böylece o yılın tüm ağırlıklarının, sıkıntılarının, kötülüklerin, akan suya dökülüp yok olacağına olan inanç halen bazı bölgelerde yaşatılmaktadır (*Azerbaycan Xalq Bayramı NOVRUZ*, 2011, s. 46).

Nevruz günü erken kalkılarak, kendileri taze su içtikleri gibi hayvanlarına da bu taze sudan içirirler. İçilen bu su ile geçmiş yılın bütün

kötülüklerinin, hastalıkların yok olacağı gibi, bir yıl boyunca korumada sağlayacağına olan inanç, Nevruz gelenekleri içerisinde önemli bir ritüel olarak asırlardan beridir devam etmektedir.

Nevruzdan önceki son Çarşamba, insanlar dere veya çay gibi akarsuların kenarına giderek niyet tutarlar. Bunu genellikle genç kızlar ve çocuk bekleyen gelinler yapmaktadırlar.

Iğdır'ın Aralık ilçesinde, özellikle genç kızlar Nevruzun ilk Salı akşamı, kullanılmamış bir kumaş parçasını alarak makasla birlikte bir akar suyun kenarına giderek, burada çeşitli maniler söylendikten sonra, beraberlerinde getirdikleri kumaşa, makasla kırk delik açarlar. "Kırk Göze" adı verilen bu kumaşı, çocuğu olan gelinler beşiğin üzerine asarlar, böylece nazardan koruma sağladığına inanılır. Kızlarda, bu parçaları çeyizliklerin içerisine uğur getirsin, nazardan, kötülüklerden korusun diye bırakırlardı (Gönüllü, 1998, s. 165).

Azerbaycan'da Nevruz günü yaşatılan diğer bir gelenekte; Özellikle genç kızlar, gün doğmadan akar su kenarlarına giderek önce el ve yüzlerini yıkarlar. Daha sonra iki başparmaklarına bağladıkları iplerin bir ucunu suya bıraktıktan sonra, parmaklarına bağlı olan diğer ucu da keserek tamamını suya atarlar. Böylece bahtlarının açılacağına inanılırdı (Çay, 1991, s. 90).

2. OD (ATEŞ) ÇARŞAMBASI

"Üsgü çarşamba", "Üsgü Gecesi", "İkinci Çarşamba" ve "Addı çarşambası"

adlarıyla da bilinir. Bu çarşambanın gelmesi ile ateşin renginin daha canlı ve görkemli olduğuna inanılır. Oksijenin aratmasından dolayı ateşin renginin yer yer mavi ve yeşil renklerine dönüştüğü kabul edilir.

"Od Çarşamba" da, insanlar sabahın erken saatlerinde, yüksek bir tepenin üstüne odun, dal gibi yakılacak şeyler yığıp, bu odunların etrafına daire şeklinde dizilerek güneşin

doğuşunu seyrederek. Güneşin doğuşunu selamladıktan sonra "Godu Han" nağmesini

okuyarak, daire içindeki odunlardan, kendi meşalelerini yakıp, ocaklarını bu ateşle yakmak

üzere evlerine giderler. Bu ritüele Iğdır yöresinde pek rastlanmaz (Azerbaycan Xalq Bayramı NOVRUZ, 2011, s. 52).

3. YEL (RÜZGAR) ÇARŞAMBASI

"Külek oyadan Çarşamba", "Yelli Çarşamba", "Külekli Çarşamba", "Heyder Çarşamba" olarak da bilinir. İnanışa göre bu çarşambada uyanan hava ve rüzgar, toprağı gezer, uyanmış suyu toprağı harekete geçirir. Canlılar biraz daha hareketlenir, göçmen kuşlar gökyüzünü süslemeye

başlarlar. Rüzgâr daha canlı bir şekilde eserek tabiatın uyanmasına yardım eder (*Azerbaycan Xalq Bayramı NOVRUZ*, 2011, s. 54).

4. TORPAK ÇARŞAMBASI

“Ahır Çarşamba”, “Toprak Çarşamba”, “Yer Çarşamba”, “Çarşamba Suri”, “İlahır Çarşamba” adlarıyla da bilinir (*Azerbaycan Xalq Bayramı NOVRUZ*, 2011, s.72).

Bu Çarşamba, en önemli çarşambadır. Zira, artık Nevruz etkinlikleri tam bir bayram havasına girmiştir. Coşkunun zirvede olduğu bu günlerde, bayramın kendine özgü bütün ritüelleri, yüzyılların oluşturduğu bir zarafet ve incelikle gözler önündedir. Yılın son günlerine

yakınlaştıkça artık toprak uyanmağa başlamıştır. Toprak yeryüzünde en çok bulunan madde olarak canlılar için çok önemlidir. Toprağın ısınması hayatın yeniden canlanması demektir.

Nevruz gecesi her tarafın aydınlık olması gerektiğine inanıldığı için ev içi, kapının dışı ve mümkün merteye bahçe aydınlık tutulmaya çalışılır. Bu genellikle çıra, Lopa veya mumla yapılmaktadır (*Azerbaycan Xalq Bayramı NOVRUZ*, 2011, s. 52).

Nevruz'da daha güzel daha görkemli elbiseler giyilir, kullanmayan elbiseler varsa onlar çıkartılıp atılır. Bununla, yeni yıla, geçmiş yılın eskiliği, ağırlığı, kirliliği taşınmamış olunur. Yeni bir başlangıç, güzel elbiselerle, kına ve benzeri süslerle karşılanması çok önemlidir (İbrahimpur, s. 2000, s. 170).

Nevruz hazırlığı içerisinde bayram hediyelerini de hazırlamak yer almaktadır. Kadınlar için; elbiselik, erkeklere çorap, genç kızlara eşarp, delikanlılara gömlek hazırlanırdı. Bunlara “bayram payı” adı verilmektedir. Bir taraftan bayramın evdeki hazırlıkları yapılırken, diğer taraftan Nevruz gelenekleri içerisinde yer alan bazı seyirlik oyunlarda sergilenmektedir. Bunlardan en önemlilerinden birisi hiç şüphesiz Kösa Kösa geleneğidir.

Nevruz etkinliği içerisinde Kosa Kosa'nın ayrı bir önemi vardır. Bu ritüel de, Kış ayını temsil eden “Kösa”, üzerine eski elbiseleri giyer, yüzünü un ve çeşitli boyalarla tanınmaz hale getirir, hal ve tavırları ile bikkınlığı, köhnemişliği sembolize eder. Üstü başı pejmürde olan Kösa'nın karşısında, yeni yılı, bolluğu, bereketi, aydınlığı, temsilen “Keçi” vardır. Bunların mücadelesi uzun süre devam eder. Tabi bu arada çocuklar, gençler, Kösa'ya takılır, ondan kurtulmak istediklerini, yaptıkları hareketlerle müdahalelerle belirtmeye çalışırlardı. Bu arada “Kösa” ve “Keçi” çocukların ve gençlerin eşliğinde ev ev gezerek, bazı hediyeler ve yiyecekler toplarlardı. Bu toplanan yiyecekler ve hediyeler daha sonra bu etkinliğe katılanlarca birlikte yenilir ve paylaşılırdı. Uzun süren ve ahalinin de katılımı ile renkli sahnelerin oluştuğu mücadeleyi, doğal olarak “Kösa” kaybederken, yeni yılın habercisi

olan Keçi mücadeleyi kazanır.

Ay kosa-kosa gelsene,

Gelip selam versene

Çömçeni doldursan,

Kosanı yola salsana

Ay uyruğu uyruğu,

Saggalı it guyruğu,

Kosam bir oyun eyler,

Gibi tekerlemeler, seyredenler tarafından yüksek sesle söylenerek tempo tutulması, heyecanı ve eğlencenin dozunun daha da artmasına yardım eden etkenlerdendir.

İğdir'da Nevruz etkinliklerinin en önemli kısımlarından birisi hiç şüphesiz, "Mezar üstü (Gebir üstü)" ziyaretleridir. "Ölü Bayram" olarak da bilinen bu gelenek, Ahrır (Son) Çarşambadan önceki Salı günü yapılmaktadır. Ancak son yıllarda değişen şartlar, aynı ailenin bir birinden farklı mezarlıklarda defnedilmiş yakınlarının olması, farklı uygulamaları da beraberinde getirmiştir. Aynı gün diğer mezarlıklara yetişme zor olduğu için, bu mezar ziyaretleri, din âlimleri ve kanaat önderlerinin ortak kararı ile farklı günlere kaydırıldığı da görülmektedir (Rehminun, 2000, s. 269).

Kabir ziyaretlerinin yapıldığı gün, mezarda yatan ölülerin, yakınlarını beklediğine inanıldığı için, mutlaka mezarlığa gidilmelidir. Bu yüzyıllarca devam eden, değişmez bir kural olarak bu bölgelerde bütün canlılığı ile devam ettirilmektedir. İl dışı veya yurt dışından birçok insan, bu tarihte mezarlık ziyareti yapmak için gelmeye özen göstermektedirler.

"Ölü Bayramı" olarak 'da bilinen bu gelenekle, mezarlıklar ziyaret edilir, mezarda yatan yakınlarının hayrına Kuran- Kerim okunur, dualar edilir, erdek , helva , kuru yemiş, tatlılar, boyanmış yumurta, çeşitli meyveler gibi yiyecekler hayır niyeti ile dağıtılır. Bu arada mezarlıklar temizlenir, sulanır. Adeta bayram mezarlıkta yatan yakınları ile birlikte kutlanır. İğdir'daki mezar ziyareti adetleri, Azerbaycan'la neredeyse birebir örtüşmektedir (Bozyel, 1996, s. 114).

Aslında mezar ziyaretleri ve mezarlıklara önem verme eski Türklerde görülen yaygın bir gelenektir. Hunlarda ve Göktürklerde yeni yılın gelişi, tabiatın uyanma törenleri yüksek tepeler üzerinde ki mezarlıklarda yapılan ziyaret ve duaların bitiminden sonra başlardı. Mezar ziyaretleri Türk

kültürünün önemli bir ögesi olarak çok eski bir kültür mirası olarak günümüze kadar gelmiştir (Aytaç, 1995, s.112).

Geçen yılın Nevruz Bayramından sonra yakınlarmı kaybedenler için, bu bayram “Gara Bayram” ’dır. Yakınları bu gün için özel hazırlıklar yaparlar, Yemekler pişirilir, taziye için gelenlere ihsanı adıyla ikramlarda bulunulur, Kuran-ı Kerim okunur, dualar edilir. Bu gün mutlaka yakınları ve komşuları başta olmak üzere herkes o taziye evini ziyaret eder. O yerleşim yerinde, aynı durumda olan tüm taziye evleri bu şekilde hareketlidir.

Kabir ziyaretinden sonra, Nevruz kutlamaları biraz daha coşkulu bir hal alır. Kutlamaların büyük bir kısmı’ Ahır(Son) Çarşamba içerisinde kümelenmiş durumdadır.

Nevruz kutlamalarının en önemli bölümlerinden birini “yedi Levin” oluşturmaktadır. “Yedi Levin” alışverişine, “Ahır Çarşamba’dan iki üç gün önce gidilir. Bu alışverişe gidildiği gün özellikle; çocuklar ve yaşlılar hiç ihmal edilmemektedir. Onların yiyebileceği yumuşak yiyecekler almaya özen gösterilmektedir. Yedi Levin’in , yedi çeşit olmasının nedeni, gökkuşağında bulunan yedi farklı renge izafe edilmektedir. Bilindiği gibi Gökkuşağı genelde yağmurun bol olduğu bahar aylarında sıkça görülmektedir. Gökkuşağında bulunan yedi çeşit renkten esinlenerek, bayram için alınan “yedi Levin” ‘in en az yedi çeşit olmasına özen gösterilmektedir. Bu sayının fazla olmasının hiçbir sakıncası yoktur. Alınan bu bayram çerezlerinin ağırlıklı olarak tatlı türünden olması da, bayramın tatlılık içinde geçmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu “Yedi Levin” adı verilen, bayram için alınan çerez ve diğer yiyecekler yöreye ait geleneksel, Yörede yetişen, kıştan bahara kalan yiyecekleri kapsamına özen gösterilmektedir. Bu yiyecekler içerisinde kuru kaysı, dut kurusu, iğde, susam, kaysı çekirdeğinin içi, çedene, şeker ve kavurga (buğdayın sac üzerinde kavrulmuş hali) dikkat çekmektedir (İbrahimpur, 2000, s. 170).

“Yedi Levin” geleneği, Nevruz Bayramının olmazsa olmazlarının başında gelmektedir. “Yedi Levin”in, bolluk, bereketli, aile içinde birlik, beraberlik, yardımlaşma, kaynaşma, zorluklara birlikte göğüs germe şeklinde birçok manası olduğuna inanılmaktadır. Eski yılın bütün sıkıntıları, dertler, küskünlükleri, bu sofrayla geride bırakılır, yeni bir başlangıç yapılır, yeni ümitlerin yeşermesi sağlanmaya çalışılır bu geleneklerle..

Bu bayram için alınan “Yedi Levin” büyükçe bir tepsinin içerisine boşaltılır. Aile fertlerinin tamamı, hep birlikte yiyeceklerin bulunduğu tepsidekileri karıştırmaya başlarlar, kaynaşma, birlik, beraberlik zamanıdır diyerek. Böylece ailenin, birlik olduğu mesajı verilirken, yeni yıla daha bir güçle, mutlulukla, bereketle girileceğine olan inanç perçinlenmeye çalışılır.

Bu karıştırma işinden sonra “Yedi levin” in paylaşımı da çok önemlidir. “Yedi Levin” in dağıtım görevi aileyi temsil eden, aile reisidir. Aile reisi, evin dedesi veya babasıdır. Onlar yoksa öncelik evin en yaşlı kadınıdır. Aile reisinin payı ayrıldıktan sonra, evin kadınının (ana) payı ayrılır, daha sonra ailede bulunanların tamamı , çocuklar dahil olmak üzere, kendilerine verilen paylarını alırlar. Pay dağıtılırken evde bulunan misafirlere pay ayrılır. Bu arada. evden gelin giden kızların payları ayrılarak mutlaka gönderilir, böylece onunda baba ocağından ayrı olmadığı mesajı verilmek istenir. Evde hamile olan gelinlerin doğacak çocuklarda unutulmaz, onların payları da annelerine verilir. Paylarda eşit dağıtım çok önemlidir, zira ailede birliğin ve adaletin göstergesidir.

Yörede Nevruz’un en önemli uygulamalarından birisi de nişanlı kıza giden” Yedi Levin” “Honça” tabir edilen, hediye tepsisidir (Rehnumun, 2000, s. 271).Nişanlı kızlara, Nevruz bayramından birkaç gün önce “Yedi Levin Honçası” erkek evinden düzenlenen bir kalabalık gurup tarafından şarkılar, Türküler ve maniler eşliğinde, şenlikli bir şekilde götürülür. Bu topluluğa genelde ailenin yakınları, akrabaları, komşuları da katılırlar (Azerbaycan Xalq Bayramı NOVRUZ, 2011, s. 128). Bazı yörelerde bu “Honçayı” götüren gurup yalnızca ev halkından olmak üzere, çok sınırlı tutulduğu da görülmektedir.

“Yedi Levin Honçası” akşam ezanı okunmadan hazırlanmaya başlanır. Hazırlanan “Yedi Levin Honçası” na konulacak yiyecek ve diğer hediyelerin kaliteli seçilmesine özen gösterilir. Bu hem geline, hem de onun ailesine olan saygı ve sevginin bir göstergesidir çünkü.

Büyük bir tepsinin içine birkaç tane mum dikilerek, yakılır. Gelin için özenle seçilmiş yiyecekler, bu tepsiye konur, üzerine de maddi durumuna göre ya bir elbiselik ya da bir altın konur. Ev halkı için de hediyeler konularak “Honça” hazırlanır. Tepsinin üzerine de kırmızı bir eşarp örtülür. Akşam ezanı okunduktan sonra evdeki genç delikanlılardan biri (oğlan evinden gittiği için götürenin içinde erkek olması şarttır) ile beraber kadınların ağırlıklı olduğu kalabalık bir gurup tarafından götürülmektedir.

Nişanlı kızın evine “Honça” vardıktan sonra, bunlar mutlulukla karşılanarak, getirilen “Honça” açılır. Kız evi tarafından daha önce hazırlanan “Honça” da açılarak bunlar içindeki yiyecekler bir birlerine karıştırılarak, gelen misafirlere ikramda bulunulur. Bu iki ailenin kaynaşmasını, mutluluklarını, Kurulmak istenen yeni yuvanın uğurlu olmasını istemek, şeklinde yorumlanmaktadır.

Ahr (Son) çarşambada yapılan önemli diğer etkinliklerden bazıları, Şal sallama, ateş yakma önemli bir yere sahiptir. Nevruzla birlikte, havadaki

oksijen miktarı da artar. Onun için Nevruz'da yakılan ateş büyük ve görkemli olur. Kıştan çıkan insanların, kar ve soğğun bir an önce bitmesini, havaların ısınmasını istemek şeklinde yorumlamanın yanı sıra, bazı bölgelerde bu ateş yakma olayını, Türklerin Ergenekon'dan çıkış efsanesinde dayandırıldığı görülmektedir (Azerbaycan Xalq Bayramı NOVRUZ, 2011, s. 106).

“Tongal yakmak”, alav-alav, baca-baca olarak da adlandırılan bu etkinlik, genelde köyün, kasabanın büyük meydanlarında yakıldığı gibi, sık olarak evlerin bahçelerinde de, sokak aralarında da yakılmaktadır. Bazen de evlerin damların üzeri müsaitse, buralarda da yakılırdı. Bu ateşin çok uzaklardan görülmesi açısından bu ritüel önemsenmektedir. Tabii yakılan bu ateşin üzerinden yalnız ev halkı değil, komşular, akrabalar ve orada bulunan herkesin atlaması adettendir. Yakılan ateş üzerinden başkalarının atlaması, birliği, beraberliği, komşuluk ve akrabalık ilişkilerini artırması manasında gelmektedir.

Dilek tutarak defalarca ateşin atarken, “ağırlığım, uğurluğum bu ateşin üstüne” şeklinde tekerlemelerde sıkça söylenmektedir. Genel olarak; hastalıkların, sıkıntıların, belaların, kötülüklerin bu ateşle birlikte yanacağına inanılır. Kadın, erkek, genç, yaşlı, çocuk herkes atlar. Atlayamayacak durumda hasta, sakat varsa, onların yerine de bir başkası niyet ederek atlayabilir, Nevruz'da ateşten atlamayan bir eziklik hisseder.

Ateş yakmak için, genellikle evlerin, bahçelerin, ahırların bahar temizliği sırasında çıkan, geçmiş yıldan kalan ot, saman, çalı gibi yakılması gereken her şey yakılır. Bu ritüelde, Türk mitolojisindeki ateşin temizleme özelliğinin izlerini görmek mümkündür. Bu durumu su ile ilgili adetlerde de göze çarpmaktadır.

Bu gecenin diğer bir eğlence aracı, “Toperemik” adı verilen oyundur. Pamuk, bez ve iplikten yapılan yumağın, gazyağında belli bir süre bekletildikten sonra, uzun bir telle bağlanarak, yakılması sonrasında, havada hızla çevrildikten sonra fırlatılma olayıdır. Atılan “Toperemik” in en uzağa gitmesi, kazanan tarafı belirler. Bu oyun, uzun süre renkli sahnelerle devam ederdi.

Bir diğer gelenekte, çubuklara bez ya da benzeri şeyler bağlayarak yakılıp, aydınlık olsun diye evin giriş kapısı başta olmak üzere, aydınlık olması istenen her tarafa asılması olayıdır. O gece evin avluları, kapıların lambaları hep yanar. Bu durum yeni yılın aydınlık, bolluk ve bereketli olmasının gereği olarak kabul edilir.

Ateş yakma gibi mendil atma, papak atma geleneği de oldukça yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak çocuklar ve nişanlı erkekler tarafında bu gelenek yaşatılmaya çalışılır. Zaman içerisinde bu şal

sallamak geleneği gelişen şartlara göre farklılıklarda göstermiştir (Rehnumun, 2000, s. 271).

Bu gelenek” Şal sallama” , “mendil atma”, “mendil salma”, “baca-baca”, “Papak atma”, şeklinde farklı isimlerle de ifade edilmektedir. Bu uygulamalar geçmişte olduğu gibi günümüzde de tüm canlılığı ile devam ettirilmektedir.

Nevruz bayramına girileceği günün akşamında yakılan ve Tongal adı verilen ateş yakmaya , alav-alav, adı da verilmektedir.

Ahr Çarşamba, yani Salı gününü Çarşamba gününe bağlayan akşam “TongaI” adıyla yakılan ve üzerinden herkesin niyet tutarak atladığı ateş, Nevruz etkinlikleri içerisinde çok

Eski yıllarda yöresel evlerin büyük çoğunluğunda pencere yerine, baca olurdu. Ahr Çarşamba’da “Yedi Levin” paylaşılırken çocuklar evlerin damına çıkar, bacadan evin içine uzun bir ipe bağladıkları şallarını sarkıtlırlardı. Kimseye görünmeden ev halkına “baca- baca payımı verin” diye seslenirdi. Burada önemli olan görünmeden rızk istemektir. Ev halkı da o sırada paylaştıkları “Yedi Levin”den bir miktar Şalın ucuna bağlar, damdakiler de şalı geri çeker “Yedi Levin” paylarını almış olurlardı.

Dikkat çeken geleneklerden birisi de, nişanlı erkeğin, nişanlısının bulunduğu evin bacasından veya kapısından “şal sallama” veya “papak atma” adetidir. Nişanlı erkek, nişanlısının evine gidip şalı salladıktan sonra, evde nene veya anne tarafından damat adaylarına , sevgi ve muhabbetlerinin derecesini gösteren hadliye ler konur veya bağlanırdı. Bu hediyeler içerisinde nişanlı kızın, nişanlısı için özenle hazırladığı, sevgisini, söylemek istediklerini gösteren çeşitli şekildeki nakışlar işlediği , mendil, yün çorap gibi hediyelerde olurdu. Bu âdeti yerine getirirken, evin erkeklerine saygı gereği görünmemeye dikkat edilmesi çok önemlidir (Azerbaycan Xalq Bayramı NOVRUZ, 2011, s. 148).

Günümüzde, genelde baca olmadığı için bu uygulama kapı ya da pencereden yapılmaktadır. Bu durum doğal olarak gelişen şartlara göre yeni şekillerin ortaya çıkmasına yol açtığı için, eski gizemli hali de ortadan kaldırmaktadır. Bu geleneğe esas olan “şal sallayan” veya “papak atanın” kim olduğu bilinmemesi iken, kapı ve pencerelerde bu gizemi sağlamak pek mümkün olamamaktadır.

Çocuklar, Baca-bacayı (mendil atmayı), sabırsızlıkla beklemekte, köy ve mahalledeki bütün çocuklar bu uygulamaya mutlaka katılmaktadırlar. Toplu olarak dolaşan çocuklar, baca-bacayı bitirdikten sonra, topladıkları “Yedi Levin” eşit olarak paylaşır ve evlerine dağılırlar. Ünlü Azerbaycanlı şair Şehriyar, aşağıdaki dizeleri bu olayı çok güzel tasvir etmektedir.

*Şal istedim men de öyde ağladım,
Bir şal alıb, tez belime bağladım,
Gulam gile kaçdım, şalı salladım,
Fatma hala mene corab bağladı,
Han nenemi yada salıb ağladı.*

Yumurta bolluğun bereketin sembolü olduğu için, Nevruzdaki geleneklerde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Yumurtanın çeşitli renklerde boyanması, albenili hale getirilmesi, bilhassa çocukların yumurta tokuşturması, bolluğun, bereketin artacağına olan inançtan kaynaklanmaktadır.

Yumurta boyama ve dağıtma da Ahır Çarşamba'da olur. Herkes durumuna göre yumurta boyamakta, boyanan bu yumurtalara "Bayram Yumurtası" denmektedir. Boyanan yumurtaların sayısı; yirmi, otuz hatta yüze kadar ulaşmaktadır. Yumurtalar Ahır Çarşamba'da eve gelen çocuklar başta olmak üzere, herkese verilmektedir (Azerbaycan Xalq Bayramı NOVRUZ, 2011, s. 146).

"Nevruz yumurtalarının toplama işi kıştan başlar. Köylerde ve kırsal kesimlerde özellikle yaşlılar, bu konuda çok titiz davranır. Tavukların yurtlandıklarında, boyayıp yine size vereceğim diyerek, yumurtaları sürekli çocuklardan korurlar. Bu durum ev halkının tamimiyle bu olaya odaklanması açısından çok önemlidir.

Biriktirilen yumurtalar, büyükçe bir kazanın içine kırmızı ve sarı renklere boyanması için soğan kabuğu ve saman katılıp, kaynatılarak pişirilir. Böylece Nevruz Bayramının vazgeçilmezi olan, bir birinden güzel kırmızı ve sarı yumurtalar elde edilir. Bazen yeşil, mavi gibi renklere de boyama âdeti de görülmektedir.

Nevruz etkinlikleri içerisinde Yumurta tokuşturmak ,ayrı bir güzel adet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tokuşturulacak yumurtalar özenle, dayanıklı olanlardan seçilir ve tokuşturma gününe hazırlanırdı. Bunu çocukların yansıra gençler ve orta yaşla olanlarla birlikte, zaman zaman yaşlılarda yaparlardı. Adeta bir şenlik havası içerisinde, yumurta tokuşturulurdu. Tokuşturma esnasında, yumurtası kırılan, haliyle yumurtayı da kayıp ederdi. Yumurta tokuşturma, "Ahır Çarşamba" da başlamakta, Nevruz Bayramının akşamına kadar devam etmektedir (Mustafayev, 2013, s. 67).

Nevruz Bayramı ve öncesinde çocuklar, bazen de yetişkinler arasında "Aşık" oyunu çok önemli etkinliklerdendir.

"Aşık", koyunların arka bacaklarından çıkan, dört köşe şeklinde bir kemiktir. Nevruz Bayramı yaklaştıkça, âşık oynayacak çocuklar ve gençler, yeşil, kırmızı, sarı, mavi gibi dikkat çekecek boyalarla Aşıkları boyar, bir

tarafının da düz olması için taşla yontarlardı. Âşıkların ortaları da delinmekte, ütülen (kazanılan) aşıklar ipe dizilerek, süs amacıyla evlere asılmaktadır. Ahır Çarşamba'da yapılanların hepsi bolluğa, berekete, birliğe, beraberliğe, sevgiye, kardeşliğe, dostluğa yönelik pratik ve uygulamalardır.

Yukarıda anlatılan uygulamalar, günümüzde de geçmişte olduğu gibi yapılmasına özen gösterilmekte, hatta halk tarafından yapılması zorunlu olan uygulamalar olarak anlatılmaktadır. Bu konuda usta şair Şehriyarın aşağıdaki dizeleri şöyle der;

*Yumurtanı göyçek, güllü boyardık
Çakkışdırıb sınıanların soyardık,
Oynamakdan birce meğer doyardık,
Eli mene yaşıl aşık vererdi,
İrza mene novruz gülü dererdi.*

“Yedi Levin” gecesi (ahır çarşambada) dilek tutularak kapılar dinlendiği önemli geleneklerdendir. Bacalardan, son yıllarda, Kapı veya pencereden niyet tutularak, içeride konuşulanlar dinlenir. Dinleyen, tuttuğu dileğe göre, duydukları ile yorum yapmaktadır. Bu geleneğe Azerbaycan ve İğdir yörelerinde genel olarak “kulak asma”, “kapı pusma” gibi adlar da verilmektedir. İnsanlar, o gece kapıların dinleneceğini bildikleri için, hep iyi konuşmakta, kötü konuşmamaya dikkat etmektedirler. Bazen suyun aydınlığa delalet ettiğine dair inancın da tesiriyle olsa gerek, “Kulak asma” ’ya bir testi su ile de gidildiği olur. Bu gelenek, özellikle genç kızlar veya özel isteği, beklentisi, hastalığı olanlar tarafından sıkça yapılmaktadır.

Nevruz gelenekleri içerisinde yer alan, “tandırda ekmek pişirme” de, çok önemli bir geleneği içine barındırmaktadır. Evin genç kızları, ekmek yapılacak hamurdan, küçük bir parça alır, içine yenmeyecek kadar fazla tuz koyarlar. “Koka” adı verilen o hamura, yuvarlak bir şekil verir, niyet ederek, ortası da hafif açılırdı. Anne tarafından tandırda pişirildikten sonra, tekrar niyet tutularak, yer atılırdı. Eğer gece uyurken, evleneceği kişiyi rüyasında görürse, niyetin tuttuğuna inanılırdı.

Bazen de bu “Koka”, duvarın ya da bacanın üstüne konularak, kuşların bunu alıp nereye götürdüğü takip edilirdi. Kuş tarafından Koka'nın götürüldüğü bahçedeki eve, gelin olarak gidileceği yaygın bir inanç olarak kabul edilirdi.

“Ahır Çarşamba” da karşılaşılan çeşitli olaylar, o yılın nasıl geçeceği konusunda işaret verdiği inanimakta ve bu konularda çeşitli yorumlar yapılmaktaydı. Mesela;

“Ahır Çarşamba” da ahıra giderek, dışarıdan içerideki sesler dinleme adeti de yaygındır. Dinleme esnasında, koyunlar dan bir meleme sesi duyulursa, bu kötülüğün işareti olarak kabul edilir. Bu ağıt anlamına gelir, bu yılda sıkıntıların ve ölümlerin olacağına işaret olarak algılanır.

Koyunların bir veya daha çok hapşırması iyiye işaret olarak algılanmakta, niyetlerin tutacağına inanılmaktadır.

Kutlamalar içerisinde, "Nevruz sofrası" önemli bir yere sahiptir. Nevruz Bayramında bütün aile bir araya gelmekte, birlikte yemek yenildikten sonra, sohbetler eşliğinde eğlenceler devam ederdi. Aile içinde geçmiş yıldan kalan, olası kırgınlık ve küslükler unutulur, her şeye yeniden başlanırdı. Nevruz sofrasında birçok yemek çeşidi olmakla birlikte, değişmez ana yemekleri; yoğurt çorbası, süzme pilav ve ekşili et yemeğidir (Azerbaycan Xalq Bayramı NOVRUZ, 2011, s. 160).

Nevruz da bolluğun ve bereketin sembollerinden birisi olarak kabul edilen, "Semeni" yetiştirmekte önemli adetlerdendir. Mercimek veya buğday gibi bitkilerin tohumları, bir kabin içerisinde bayramdan önce ekilerek yeşermesi sağlanır. "Semeni" adı verilen bu yeşermiş buğday veya mercimek gibi bitkiler, mutlaka Nevruz Bayramına hazır olmalıdır. Yeşertilen bu buğday, bayram günü evleri ve sofraları süslerken, diğer taraftan bunlardan "Halse" adı verilen yemek veya "semeni" denilen tatlı yapılırdı. Bu yiyecekler günümüzde, artık çok nadir olarak yapılmaktadır (Azerbaycan Xalq Bayramı NOVRUZ, 2011, s. 108-160).

Nevruzun değişmez yiyeceği olan "Semeni" yapımı şu şekildedir; "Büyük hamur leğenleri veya teknelerinde 7-8 kilo buğdayı her gün ıslatmaya devam edilir. 15-20 gün içerisinde, buğday patlar, yeşerir, kökü çimlenir, bir karış kadar büyür. Nevruz'a bir iki gün kala komşular toplanarak onu tabaktan alır, dövülmek üzere, kök ve yeşil kısımlarıyla birlikte dibeklere alınır. Ağaç tokmaklarla bir güzel dövülerek, iyice ezilmesi sağlanır. Sonra kazanlara doldurup yanmakta olan tandırın üzerin konulur. İyice dövülen yeşermiş buğday, kendi suyuyla hafif ateşte 5-6 saat kaynar. Koyulaşma kıvamına geldiğinde, içine kepekli un katılır. Daha sonra ateş üzerindeki bu karışım, hızlı bir şekilde kazanın dibi tutmasını diye karıştırılır. Kaynadıkça rengi turuncuya döner, kıvamı zamanla muhallebiden katı olur. Kıvamının tutup tutmadığı kaşıkla kontrol edilir. Şeker katılmaz, buğdayın tadı yeterlidir. Soğuduktan sonra tabaklara konularak servis edilir.

Semeni yapımı çok zahmetli olduğundan, artık birçok yörede yapılmadığı için unutulmaya yüz tutmuştur. Zor ve zahmetli olan semeni yapımı, geçmişte köy içerisinde yalnızca bir evde yapılmakta, Nevruz Bayramına yakın günlerde, hangi evde yapılacağı planlanmaktaydı. Buğday yeşerip semeni yapılacağı gün, köyün tüm kadınları o evde toplanmakta, hep birlikte "Semeni Tatlısını" hazırlamaktaydılar.

Nevruz pilavı, bayram sofrasının en önemli yemeklerinin başında gelir. Pilav yapılan kazanın dibine lavaş ekmek konulur. Pilav pişip, demini alıncaya kadar, o lavaş da orada kızarır. Pilav olduktan sonra kazanın

altından “Kazmak” adı verilen o Lavaş ekmek de çıkarılarak pilavla birlikte servis edilir.

Nevruz sofralarının vazgeçilmezi olan “ekşili et” de çok önemlidir. Koyun veya kuzu eti, kuşbaşı şeklinde doğandıktan sonra ,nohut. Sarı kök, Karabiber gibi baharatlar, sebzi , söğüş şeklinde doğranmış patlıcan gibi sebzelerde ilave edilerek pişirilir.

Nevruz geleneklerinde , 12 Hayvanlı Türk takviminin de tesiri ile olsa gerek, her yılın ,bir hayvan yılı olduğuna dair inançta dikkatleri çekmektedir. O yıl hangi hayvana denk (Yılan, Tavşan, At, Maymun, Koyun (<https://onturk.org/2011/04/24/12->).vs) gelirse, o hayvanın çok olacağına , o hayvanın özelliklerinin, yeni yıl yansıyacağı gibi inançlar da yüzyıllardır Nevruzun yaygın olarak kutlandığı bölgelerde, özellikle Azerbaycan ve İğdir yörelerinde kabul edilmektedir.

Yeni yılın başladığı an ile ilgili, birçok adetlerde görülmektedir. O an uyanık olmak çok önemlidir. Yeni yıla ne kadar temiz, düzenli, bakımlı girilirse, o yılın o derece güzel olacağı inancı hâkimdir. Yılın döndüğü an, silahlar atılarak, tenekelere vurularak gürültü yapılması adetleri de oldukça yaygındır.

O gece özellikle gençler testilerle akarsu kenarlarına gider, o anı bekler, yeni yılın başladığı an, testiler akar su ile doldurulurdu. O sudan, evlerin köşelerine, ahırlara ve bahçelere serpilir ki bereket olsun. Sonra o sudan içilir, hayvanlara içirilir, hasta birisi varsa onun vücuduna şifa olsun diye sürülürdü.

Yılın döndüğü anda, ağaçlar başlarını suya eğerek selam verir, Sudaki balıklar su üzerinde bir –iki saniyeliğine sırt üstü dururlar (Mustafayev^{2013, s. 67}). gibi inançlarda sıkça dillendirilmektedir.

Bunların yanında Nevruz ile ilgili yüzyıllardır devam eden bazı inançlar halen devam etmektedir. Bunlardan birkaçını sıralayacak olursak; Nevruz’a yaklaşırken ve Nevruz’da asla küfürlü konuşulmamalı, kimsenin gurur ve haysiyetini kıracak davranışlarda bulunulmamalıdır. Komşuluk ilişkilerinde daha samimi, çocuklara karşı da daha şefkatli olunmalıdır.

- Yeni yılın girdiği anda derelerden getirilen su hayırlı sudur, o suyla evde yıkanılır, özellikle de el yüz mutlaka yıkanır.

- İnanca göre Nevruz’da Allah’tan her türlü istekte bulunulur. Sudan da, baca bacadan da, yedi Levin den de, akrabaları ziyaretten de hep isteklerin gerçekleşmesi için bir beklenti vardır. Nevruz duaların kabul ayı ve günüdür,

- Nevruz’da evinden ölü çıkan yedi Levin yapabilir. Fakat bayram ziyaretlerine gitmez.

- Nevruz'da evde cenaze olursa ağlanmaz. Ağlanırsa; o yılın hep ağlayarak geçeceğine inanırlar.

- Nevruz'da doğan çocuğa erkekse; Nevruz adı konur. O gün doğan çocuk; hayırlı, uğurlu, bahtiyar bir evlat sayılır.

- Nevruz hayırlı gündür. Eğer birisi bina yapacaksa; ilk taşını o gün koyar, oğlan evlendirecekse; o gün söz keser, hayırlı işler, hep Nevruz'a denk getirilmeye çalışılır. Nevruz' dan önce yapılmaz.

Günümüzde artık bu geleneklerin bir kısmı maalesef unutulmaya yüz tutmuştur.. Bu gelenekler, insanların istek ve arzularının yerine gelmesi için başvurdukları , sığındıkları birer liman olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Değişen şartlar, şehirleşme, dini sakıncaların olduğu yönündeki iddialar birleşince, bu gelenekler gittikçe unutulmaya veya az uygulanmaya başlanmıştır.

Bayram sabahı, 21 Mart'ta aile reisinden başlamak üzere herkes birbirinin bayramını kutlar. Böylece ailelerde ve toplumda birlik refleksi artırılır. Küskünler barışır, büyükler, hastalar, ihtiyacı olanlar hatırlanır. Bu durum akrabalık bağlarını güçlendirdiği gibi, komşuluk ilişkilerini de geliştirdi.

Nevruz' da en çok önem verilen uygulamalardan birisi de bayram ziyaretleridir. Mutlaka yapılması gereken büyüklerimizi ziyaret etmektir. Yedi Levin'in paylaşımı, gönderilmesi gerekenlere (evlenerek ,evden ayrılan kız ve erkekler gibi..) ulaştırılması da çok önemlidir. Ama onun bayram gününe kadar yapılması gerekmektedir. Özellikle köyler ve kırsal kesimlerde Dut' lar yetişinceye kadar Nevruz sayılır, o da bir buçuk, iki ay kadar bir zaman demektir.

Her türlü eğlence işleri Nevruzdan sonra bırakılmakta, bağ bahçe her türlü çalışma işleri başlamaktadır. Artık , geçmiş yılın sıkıntılarından kurtularak girilen yeni yılda bereketli, rızık toplama dönemine girilmiştir.. Bir dahaki Nevruza kadar bu motive ile insanlar işleri ile meşgul olurlar.

Kadim ve köklü bir kültür hazinesi olan Nevruz gelenekleri, yukarıda da belirttiğimiz gibi, çok geniş bir coğrafyada , farklı motiflerle yüzyıllardır kutlana gelmiştir. Yeniden doğuş, yeniden diriliş, yeni bir yıl gibi kavramlar etrafında, bir birinden güzel ve ilginç ritüellerle zengin bir hal almıştır.

Nevruz gelenekleri, Türk Dünyasında da çok önemli motiflerin sergilendiği, adeta bir kültür deryasıdır. Türklerin yaşadığı yoğun olarak yaşadığı, Çin seddinden Balkanlara, Hindistan'dan Körfez bölgesine kadar, uçsuz bucaksız zengin coğrafyada, Nevruzun bütün güzelliğini, mana derinliğini, gizemi, bulmak mümkündür. Azerbaycan ve İğdir, bu zenginliğin en fazla yaşandığı yerlerin başında gelmektedir. Yaşam tarzı ve

kültürel benzerlik bu bölgelerin, bir birlerine daha da yaklaşmasını sağlamıştır. Nevruz geleneklerine ilave olarak, yaşamın hemen her alanında bu benzerliği görmek mümkündür. Musiki, mutfak kültürü, evlenme ve diğer kültürel öğelerde bu benzerliğin güçlü izlerini görmek mümkündür.

KAYNAKLAR

- Aytaç, P. (1995). *Nevruz üzerine bir sohbet.*, Ankara.
- Azerbaycan Xalq Bayramı NOVRUZ* (2011).
- Bozuel, İ. R. (1996). “İğdır, Nahcivan ve Tebriz Üçgeninde Nevruz” *Nevruz ve Renkler*. AKMY Ankara, s. 114
- Çay, A. (1991). *Ergenakon Bayramı Nevruz*, Ankara, s. 90
- Cönüllü, A. R. (1998). “Türk Halk İnançlarında Nevruz Motifi”- *Nevruz* Ankara, s. 165
- Genç, R. (1995). “Türk Tarihinde ve Kültüründe Nevruz”. *Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*. AKMY, Ankara, s. 22
- Güzel, A. (1996), “Türk Kültüründe Nevruz ve Milli Birlik- Beraberlik”. *Nevruz ve Renkler*. AKMY Ankara, s. 167
- Gültekin, K. (2000). “İran Türk Toplumunda Nevruz Kavramı ve Töreni”, *Türk Dünyasında Nevruz*, 3. *Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri ELAZIĞ-1999* AKMY, s. 134.
- Hüseyinoğlu, A. Ş. (2000). “Novruz Bayramında Han Bezeme”. *Türk Dünyasında Nevruz 3. Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri ELAZIĞ-1999* AKMY, s. 167.
- İbrahimpur, D. (2000). Nevruz Bayramında Kadınların Rolü”. *Türk Dünyasında Nevruz 3. Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri ELAZIĞ-1999* AKMY, s. 169
- Mustafayev, B. (2013). “Adriyatik’ten Çin Seddine kadar uzanan Nevruz geleneği “. *Avrasya Uluslararası Araştırma Araştırma dergisi*. Cilt:2, Sayı:3, s. 67
- Rehnumun, Ş. (2000). “Güney Azerbaycan’da Yıl Bayramının Gelenek ve Renkler”. *Türk Dünyasında Nevruz 3. Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri Elazığ-1999* AKMY, s. 269
- <https://onturk.org/2011/04/24/12-hayvanli-turk-takvimine-gore-karakter-ozellikleri/>
- https://media.turuz.com/.../0551-2-Artun_Erman_Turk_Hal_kulturunde_Nevruz_Turuz_Turk_Xalq_Kultununde_Nevruz-Erman_Artun-7
- [www.academia.edu/.../Kobotarian, N. _“Azerbaycanda_Nevruz_Geleneği”](http://www.academia.edu/.../Kobotarian_N._Azerbaycanda_Nevruz_Geleneği)